

LA PARAULA EN LA LLENGUA DEL POBLE

HOMILIETA RELIGIOSA, ORGANYÀ 2022

VINYET PANYELLA

[SALUTACIÓ]

Estimades germanes, estimats germans,
Monsenyor Arquebisbe i CoPríncep d'Andorra,
Ministra de Cultura i Esports d'Andorra,
Consellera d'Afers Exteriors de la Generalitat de Catalunya,
Alcalde d'Organyà,
President de la Diputació de Lleida,
Autoritats,
Amigues i amics,
Sílvia Soler,

Invoco la germanor en tant que "l'atribut més noble de la humanitat" (Marí 2013) i una de les endreces més habituals dels *Fets dels Apòstols*, per saludar-vos aquest vespre, aplegats a la plaça de la Vila per tal d'escoltar l' *Homilieta religiosa*, aquesta glosa de caràcter espiritual sobre les *Homilies d'Organyà* que m'ha estat encomanada pel bisbat de la Seu

d'Urgell i per l'Ajuntament de l'Organyà amb motiu de la 26a edició de la Fira del Llibre Pirinenc.

[AGRAÏMENTS]

Moltes gràcies per la confiança que m'heu fet per aquesta encomanda. No tinc altre mèrit que el de ser una dona d'arts i lletres amatent a tot el que comporta la creativitat, sigui en el medi literari, artístic o del coneixement. Vaig viure com un privilegi els quatre anys de direcció de la Biblioteca nacional de Catalunya, dipositària i curadora del tresor patrimonial que són les *Homilies*, el manuscrit 289, aquests vuit fulls de pergami d'aparença fràgil, gairebé efímera, i pedra angular del sistema lingüístic i literari dels Països Catalans. Un document del més alt valor simbòlic que, quan el mostrava amb motiu de visites guiades o protocol·làries, no em podia estar de llegir en els rostres dels visitants l'expressió de sorpresa i emoció que transmetien.

Confesso que l'acceptació de l'encàrrec de l' *Homilieta religiosa* en bona part es deu a la voluntat de recordar una època feliç de la meua vida professional.

Confesso, també, que com que els meus coneixements sobre teologia i litúrgia no passen de ser els d'una persona d'educació cristiana bàsica,

m'he ajudat de les *homilietes* dels que m'han precedit, en les quals he trobat saviesa, sensibilitat, creativitat i orientació. ¹

[INTRODUCCIÓ:]

En el principi era el Verb...

Al principi existia

el qui és la Paraula.

La Paraula estava amb Déu

i la Paraula era Déu.

Ell estava amb Déu al principi.

Per ell tot ha vingut a l'existència,

i res no hi ha vingut sense ell.

En ell hi ha la vida ,

i la vida era la llum dels homes.

La llum resplendeix en la foscor

i la foscor no ha pogut ofegar-la. ²

---

¹ . Citats a peu de pàgina pel cognom i l'any corresponent a l' *Homilieta*; a les referències finals hi consten en cita completa. Agraïxo a Cristina Orduña la tramesa que me'n va fer, facilitant-me'n l'accés.

² . (La Bíblia : BCI : biblia catalana : traducció interconfessional, 1993): 1, 1-5

Sempre m'ha fascinat l'inici de l'Evangeli de Joan per tot el que té de poètic, d'enigmàtic i per tanta claredat en oposar la paraula, sinònim de la vida i de la llum, a la foscor:

*La llum resplendeix en la foscor
i la foscor no ha pogut ofegar-la.*

Per a nosaltres els membres de la comunitat lingüística i cultural dels Països Catalans, les *Homilies d'Organyà*, el primer text literari de la llengua catalana, la pròpia del país, esdevenen el signe i el testimoni de la seva existència i de la seva pervivència des dels orígens. És un document que remet, alhora, als orígens cristians de Catalunya i a la llengua del poble, un poble que ja no entenia el llatí i que necessitava escoltar la paraula de Déu i la seva interpretació de manera entenedora. Les *Homilies* són l'acta testimonial, més que fundacional, de l'existència de la llengua pròpia que anava creixent des de les muntanyes i les valls de l'eix pirinenc fins la riba de la Mediterrània.

Aquesta paraula, aquesta llengua que, com el poble que l'ha anat transmetent segle rere segle, ha resistit els embats del temps i de les adversitats és objecte dels elogis que poetes, artistes i gent de lletra i pensament li han dedicat.

Hi tornarem, a la paraula dels orígens.

Però abans voldria aturar-me en l'aventura de la seva descoberta a inicis del segle XX gràcies a la incansable feina de recerca de l'historiador Joaquim Miret i Sans.

[DELS VUIT FULLS DE PERGAMÍ AL MANUSCRIT 289]

Els viatges transpirinencs de Miret fossin en diligència, en tartrana o a lloms d'un ruc, van configurar una de seves les activitats més intenses. Mentre buscava documentació per a una història del comtat de Pallars, un 30 setembre de 1904 segons Miret i el 1905 segons estudis posteriors ³ va descobrir "*regirant en la rectoria d'Organyà els pergamins d'aquella extingida colegiata*" fundada pels senyors de Caboet i pertanyent a la diòcesi d'Urgell. ⁴ Miret trobà cinc fulls de pergamí plegats, i més tard el rector de la canònica d'Organyà d'origen andorrà que l'havia ajudat en la recerca, Bonaventura Riba i Dallarés, en va descobrir dos altres. Costa imaginar que un dandi *bon vivant*, "*un conco adinerat que (...) fins a la cinquantena s'havia divertit i viatjat molt (...) amb una vida privada amb més racons inextricables que els llinatges pirinencs o la interpretació de la quarta trebel·liànica*", segons la descripció que en va fer de Josep M. de Sagarra ⁵ i autor d'una obra tan poc convencional com *Sempre han tingut bec, les oques: apuntacions per a la història de les costums privades* ⁶ fos alhora un rigorós erudit, un investigador infatigable i un brillant acadèmic membre de la Reial Acadèmia de Bones Lletres i de l'Institut d'Estudis

---

³ . (Mundó, 2004; Soberanas & Rossinyol, 2004)

⁴ . (Miret i Sans, 1907)

⁵ . GAZIEL (Agustí CALVET), Memòries, II, Tots els camins duen a Roma, p. 244-245, citat per (Ferrer i Mallol, 2003): 7-8. Ferran Soldevila el qualifica de "noctàmbul impenitent i celibatari irreductible" (ibid.: 7)

⁶ . (Miret i Sans, 1905, 2012)

Catalans. Un home que passava dies trescant per carreteres i camins o tancat en sagristies i sales capitulars llegint pergamins i manuscrits de l'Edat Mitjana, transcrivint-los i estudiant-los amb tanta curiositat científica com ofici paleogràfic per donar-ne a conèixer els resultats al llarg d'una amplíssima bibliografia que compta amb cent vint-i-cinc llibres i articles.⁷

Als quaranta-nou anys va fer la troballa de les *Homilies* i després de transcriure-les i estudiar-les a fons en va publicar un ampli estudi a la *Revista de Bibliografia Catalana* el 1907 que va titular "El més antic text literari en català, en el que preval la visió històrica més que la filològica."⁸ Puc imaginar l'emoció que l'home quan baixava cap a Barcelona amb el quadernet a la cartera per a estudiar-lo.

El pas dels vuit fulls de pergamí al manuscrit 289, referència inexcusable per als estudis històrics i de romanística d'arreu va tenir lloc el 15 de febrer de 1907. Miret en va proposar l'adquisició a la Junta Municipal de Belles Arts de Barcelona llavors presidida per Ferran de Sagarra, proposta que va ser formalitzada en la reunió de la Junta per mitjà del ponent vocal i historiador de l'art Josep Pijoan. Els criteris de l'adquisició que es van determinar eren clars: es tractava del document literari en prosa catalana més antic dels coneguts fins el moment, tenia un gran mèrit i importància arqueològica i calia evitar-ne la desaparició. El preu va ser de vuitanta-cinc

---

⁷. (Ferrer i Mallol, 2003) publica la bibliografia completa de J. Miret i Sans.

⁸ (Miret i Sans, 1907)

pessetes pagadores al rector de la parròquia d'Organyà, mossèn Bonaventura Riba, que els va acceptar amb reserves.

El manuscrit va ser dipositat al Museu del Parc, l'antecessor del Museu de Belles Arts i Arqueologia de Barcelona, fins que el 1913 va ingressar a la Biblioteca de Catalunya en tant que part de la seva col·lecció fundacional.

9

Les *Homilies d'Organyà* amiden 17,5 x 12,5 cms i tenen un total de setze pàgines; segons el professor Jesús Alturo daten d'entre el 1200 i el 1218 - per tant, la data convinguda de 1204 hi cau de ple - i estan escrites amb lletra postcarolíngia amb influència pregòtica. Des de llavors han estat objecte de difusió i estudi per part d'investigadors d'arreu del món, han celebrat els vuit-cents anys de vida amb goig i esplendor i es projecten vers el futur amb tota la càrrega d'interès i emoció que desvetllen, i que sigui així pels segles dels segles.

Per part meva hi faig fer dues modestes contribucions: la reproducció impresa com a Nadala de 2003 en un senzill format desplegable, i la primera digitalització per ser consultades en línia en iniciar-se el programa digital de la Biblioteca de Catalunya aquell mateix any.

[LA LLENGUA DEL POBLE]

---

⁹. (Rubió i Balaguer, 1914): 11-12. "Finalment, el manuscrit de les Homilies d'Organyà, donat a conèixer pel Sr. Miret i Sans com el més antic text literari escrit en català, que de moment era custodiat al Museu del Parc, vingué a ocupar en la nostra Biblioteca el lloc d'honor que li pertocava".

Tornem a l'inici, "*En el principi fou el Verb*"... , a la paraula inherent a l'ésser humà, amb tot el seu potencial expressiu i comunicatiu, creada per expressar, comprendre i fer entendre.

La paraula va esdevenir entre nosaltres la llengua pròpia que des de ben aviat la comunitat cristiana va assumir com a eina i mitjà de comunicació per a l'entesa entre els germans. Així ho van entendre els que es van aplegar al Concili de Tours (813) convocat pel gran Carlemany (748-814) on es decidí que als territoris de l'imperi carolingi les homilies, la transmissió explicada de la Paraula de Déu, es fessin en la llengua rústica romana, la llengua del poble. D'aquí que els romanistes considerin que el Concili, a inicis del segle novè, assenyala, el naixement i la consolidació de les llengües romàniques tal com ens han arribat fins avui.

La nostra llengua del poble, en paraules d'Armand Puig (2013) és resistent, resilient, serena, concreta, pragmàtica i poètica. Vull insistir en el seu caràcter, més que provat, de resistent i resilient gràcies a l'actitud del poble, perquè sense parlants no hi ha resistència ni resiliència que valguin. Històricament i fins avui mateix ha suportat desercions, prohibicions, càstigs, menyspreus, minoritzacions i atacs frontals contra la seva existència, com el que en els nostres dies pateix per part dels aparells de l'Estat amarats d'un jacobinisme ideològic i lingüístic que no tolera la diversitat lingüística que des dels dies de Babel campeja arreu de la terra. En el nostre cas, en aquesta petita part del món que configuren els Països Catalans que la volen i la mantenen no hauria de fer nosa a ningú i

mereix respecte i protecció pel que representa en tant que una part del patrimoni de la humanitat.

[LA TRANSMISSIÓ DELS VALORS CRISTIANS DE LES HOMILIES]

L'Abat Soler ens recorda que de les *Homilies d'Organyà* són "el testimoni de l'ús social del català per expressar els continguts de la vida cristiana".¹⁰

És ben cert que el nostre primer text de caràcter literari transmet una visió cristiana de la vida aplicada a les contingències de la vida quotidiana dels éssers. En uns temps com els nostres caracteritzats pel que Pere Lluís Font ha qualificat d'inculturació del cristianisme¹¹ voldria exposar una breu reflexió sobre els aspectes que el conjunt de les *Homilies* tracten primordialment: la caritat - "el camí incomparable de l'amor"-, la curació, el poder de la paraula i la pau. De tan antigues com són les *Homilies*, deia Maria Barbal, guarden sempre una veritat nova, i és en aquest aspecte que m'agradaria incidir.

La primera homilia comenta l' *Epístola de Pau als corintis (13)* seguint fidelment els ensenyaments de Pau exaltant la caritat en tant que manifestació de l'amor en el doble vessant del diví i de l'humà, i el valor que té per als humans en contraposició a la vanitat de vanitats de la que s'exclama el llibre de l' *Eclesiastès*. És la caritat el que omple el cor dels éssers, sense ira ni orgull ni mala voluntat perquè només obeeix la sinceritat del cor. La caritat els nostres dies pren formats i denominacions

---

¹⁰ . Soler, 20**

¹¹ . Font, 20**

diverses però en el fons conserva el llegat de l'estimació i de la pau universal expressat de manera determinant i concloent en la creença que "*l'amor no passarà mai*".

La segona homilia parteix de l' *Evangelí de Lluc* (8) amb la paràbola del bon sembrador - que manté el seu correlat plàstic en una de les més belles representacions icòniques de l'art paleocristià, comparable a la del Bon Pastor -. El bon sembrador és qui persisteix en la sembra sabent del cert que hi haurà llavors que es perdran però que les que caiguin en bon sòl perduraran i fructificaran. Així, el valor de la paraula, de la conversa, del diàleg, els que cal perseverar com el bon sembrador persisteix en la seva comesa amb l'esperança i en la convicció que no tot cau en terra inhòspita.

La quarta homilia correspon al Dimecres de Cendra, glossant les paraules del profeta Joel, "*convertiu-vos a mi de tot cor*". La cinquena, sobre l' *Evangelí de Mateu* (2) comentant les temptacions de Jesús al desert, comina a suportar amb paciència i humilitat els embats dels contraris.

La tercera homilia, de l' *Evangelí de Lluc* (18) sobre la curació del cec de Jericó i la sisena de l' *Evangelí de Mateu* (15) sobre la curació de la filla de la Cananea ens mostren els efectes de la caritat i de l'estimació vers persones necessitades, febles i marginades, així com la força de la fe expressada per la seva confiança en el guariment. Els protagonistes són un invident convençut de la possibilitat de ser curat, i una dona estrangera, cananea, en la vehement insistència de la qual es troba el germen de la curació anhelada per a la seva filla; la força de la seva fe desvetlla la pietat.

En un temps de pandèmia com el que ens ha tocat de viure ens hem

adonat encara més de la necessitat de tenir cura de les persones, del valor de la curació i de la necessitat que la caritat i l'estimació arribin fins els més dèbils i desfavorits tal com en aquell temps eren el cec de Jericó i la dona estrangera de Canàa.

També és important adonar-nos de la presència d'una dona vora el Crist que mostra la seva llestesa expressant la conformitat d'assolir només les engrunes que restin per expressar la seva esperança en la certesa de la curació. Avui també les dones esperen, i molt, amb la mateixa esperança de la Cananea, que l'Església Catòlica faci més efectiva la seva integració per a l'assoliment de la total igualtat.

[ACABAMENT]

Fins aquí l' *Homilieta religiosa* de 2022. L'he volguda titular 'Celebració de la Paraula en la llengua del poble' per fer palès l'homenatge a la llengua catalana i, alhora, per mostrar com els valors inicials del cristianisme perduren també al llarg del temps prenent formats i sentits adaptats a cada període de la història de la humanitat.

Quedaria molt a dir perquè el missatge bíblic és infinit i a cada temps pertoca la seva recepció i interpretació, però més m'estimo deixar que continuem reflexionant sobre com la Paraula és rebuda i interpretada en aquest passatge del segle XXI.

Personificada en les *Homilies*, la Paraula ha estat objecte d'estudi, de cura, de difusió i de diàleg a la llum del cristianisme que, com la cultura, és una manera de viure i cadascú ho viu talment com ho sent. És de desitjar que

sigui des d'aquest "amor absolut" que l' *Epístola de Pau* proclama i que les *Homilies d'Organyà* reblen. Res no ens farà més humans des de la visió cosmogònica en la que la terra és per a tots, com comenta David Jou, que estendre'ns en una visió àmplia en temps i en l'espai integrant-hi tot el que signifiquen i comporten per a la humanitat, que és la nostra condició de present.

REFERÈNCIES

- Barbal, Maria. *Homilieta laica*
La Bíblia : BCI : biblia catalana : traducció interconfessional. (1993). Associació Bíblica de Catalunya.
- Ferrer i Mallol, M. T. (2003). *Joaquim Miret i Sans, semblança biogràfica*.
- Font, Pere Lluís (2018). *Ser cristià en el temps de les Homilies d'Organyà i en el nostre*. Homilia religiosa.
- Jou i Mirabent, David (2015). *Amor i llibertat: homenatge a les Homilies d'Organyà*. Homilia religiosa
- Marí, Antoni (2013) *Homilia literària*.
- Miret i Sans, J. (1905). *Sempre han tingut béch les oques : apuntacions per la historia de les costumes privades*. Imp. F. Badia.
- Miret i Sans, J. (1907). El més antic text literari en català: Precedit per una col·lecció de documents dels segles XIè, XIIè i XIIIè. [Seguit per] Apèndix al manuscrit d'homilies de l'iglesia d'Organyà. *Revista de Bibliografia Catalana* 1904, IV(7), 5–54.
- Miret i Sans, J. (2012). *Sempre han tingut bec les oques* (A. Dedeu, Ed.). Adesiara.
- Mundó, A. M. (Anscari M. (2004). *Soberanas, Amadeu, Rossinyol, Andreu (ed.) (2001), Homilies d'Organyà ....* Institut d'Estudis Catalans.
- Puig, Armand (2013). *Homilieta religiosa*
- Rubió i Balaguer, J. (1914). Ressenya de la Biblioteca de Catalunya. *Butlletí de La Biblioteca de Catalunya*, 11–12.
- Soberanas, A.-J., & Rossinyol, A. (2004). *Homilies d'Organyà : edició trilingüe, amb el facsímil del manuscrit* (A.-J. (Amadeu-J. Soberanas & A. Rossinyol, Eds.) [Book]. Barcino.
- Soler, Josep M. (2017). *Homilieta religiosa*.